

«SE CRISTO VEDESSE»: «Si Crist ho veiés!»

(Carta dels 744)

*El 6 de desembre de 1968 la premsa nacional francesa (Le Monde, Le Figaro, La Croix...) anunciava a vèries columnes que una setmana abans, el 30 de novembre, una cinquantena de cristians havien adreçat una **Carta oberta** a Pau VI. Els redactors de la carta eren laics, en la gran majoria, i també algun capellà. El document va rebre noms diversos: la «Carta dels 744» pel nombre dels primers signataris, «Se Cristo vedesse» (per les seves primeres paraules) o «L'encíclica dels laics»... En poques setmanes varen recollir més de 14.000 signatures. Es va publicar en diverses llengües. En català va córrer una edició ciclostilada (amb data 6 de gener de 1969), que és la que aquí reproduïm. Mig segle més tard, la carta manté tota la seva vigència.*

A Pau, Papa, successor de Pere, bisbe de Roma, servent dels servents de Déu, germà nostre que estimem en veritat¹.

«*Se Cristo Vedesse*»: «Si Crist ho veiés!». Vós heu sentit pels carrers de Roma com els italians tradueixen així el S. C.V. (Stato della Città del Vaticano) estampat damunt els vostres magnífics automòbils.

L'escàndol

Hi ha, en aquest acudit, una ironia ben romana; però hi ha també la decepció d'un poble que hauria volgut que l'Església de Crist presentés una altra fesomia: hom hi retroba com un ressò dels retrets de Crist als fariseus: «els agrada de tenir els primers llocs... de rebre les salutacions a les places i que la gent els anomeni rabí»².

Vós dèieu no fa gaire: «Avui l'Església presenta una faç més digna d'admiració que no pas de reprotxe í de commiseració»³. Paraules com aquestes manifesten fins a quin punt us té enganyat el marc en què viviu. Sembla que Vós ignoreu que una certa fesomia de l'Església és avui l'escàndol i el contra-testimoni que impedeix a la fe de resplendir. Quants homes dels qui conviuen amb nosaltres acollirien Crist i el seu Evangeli!; però no poden obrir-li la porta del seu cor per culpa dels qui «tanquen als homes el regne del cel»⁴.

Us escrivim aquesta carta amb fe: nosaltres creiem en Crist i en l'Església Catòlica, sense segones intencions d'oposar una Església espiritual a l'Església jeràrquica visible, volguda per Crist. Precisament perquè refusen aquesta distinció us adrecem aquesta carta dolorosament: una certa fesomia de l'Església és escandalosa perquè contradiu la realitat del seu misteri, del qual hauria d'ésser l'expressió. Ens sembla que Déu demana avui a la seva Església que conformi el seu cos visible al seu ésser interior: aquesta és una de les tasques dels cristians d'aquest segle; ella ens ha empès a fer aquesta carta.

El nostre deure d'escriure-us

Escriure-us és per a nosaltres un deure. Voldríem travessar aquest mur que us separa del poble cristià i parlar-vos amb tota franquesa. «D'aquí endavant, ja no em diran la veritat!», digué el dia de la seva consagració episcopal Maurice Dubourg, bisbe de Besançon.

Vós, doncs, «el presoner del Vaticà», com es feia anomenar un dels vostres predecessors, amb molta més raó, retingut com us trobeu dins el triple mur

- de *l'aparell eclesiàstic*, la sobirana cúria romana, que «roman, mentre que el papa passa»,
- de la *mentalitat romana*, definitivament fixada en la propietat d'un vocabulari filosòfic i teològic i d'*un dret*, també romà, falsa cultura per a un home d'avui i pregonament inepte per portar als pobres la Bona nova,
- de la *pertinença a les potències occidentals*, que vetllen damunt l'Església –i la vigilen– com damunt d'un dels pilars de la seva dominació del món.

Ens adrecem a Vós amb confiança. Sí, amb confiança, perquè sabem el vostre desig de retrobar els homes i escoltar-los. Això ens permet de parlar-vos amb llibertat i tal com som: cristians de la base, que cerquem treballosament la nostra ruta en l'obscuritat i la incertesa de nosaltres mateixos i som interrogats cada dia pels homes i pels esdeveniments. Les seves preguntes són dures; creiem que acceptareu d'escoltar-les, tanmateix, com en altre temps Pere, presoner també de la mentalitat estreta dels jueus de Jerusalem, va acceptar d'ésser reptat per Pau «segons la veritat de l'Evangelí»⁵.

Ens empeny a escriure-us una exigència de fidelitat a la consciència: si l'escàndol produït per la fesomia de l'Església havia fet, abans, molt de mal, avui ha esdevingut insuportable. El cristià té necessitat de viure, avui, en una Església que sigui «verdadera»: per a ell l'Església no és el simple marc, a l'interior del qual va menant la seva videta espiritual de tu-a-tu amb Déu; no: per a ell, viure en comunió amb Déu és inseparable de viure en comunió amb els germans, amb l'Església, amb els homes.

D'aquí que tot allò que en l'Església és fals, escàndol, contradicció amb l'Evangelí, és percebut pel cristià d'avui com una ferida que ateny el centre vital de la seva fe i alhora com una malaltia del cos eclesial que ve a debilitar-lo.

En aquest escàndol nosaltres també hi tenim part: cadascú de nosaltres, els qui us escrivim, ens reconeixem corresponsables d'aquest mal comú: si les nostres vides estan mancades d'autenticitat cristiana, també és veritat que hem callat massa.

L'escàndol fonamental

Ens sembla que el que fa escandalosa l'Església d'avui, globalment considerada, és d'haver oblidat pràcticament una llei essencial de l'Evangelí:

El 'beneït de Déu», home o poble, es presenta sempre en la humilitat i la petitesa tan davant de Déu com davant les mirades del món. I al contrari: l'home i la comunitat que es preocupen de la seva grandesa i de la seva glòria⁶ deixen de viure en la benedicció de Déu.

És la mateixa llei que sant Pau recordava amb insistència als cristians de Corint que s'haurien estimat més una evangelització vistosa de «saviesa» humana i de senyals: «allò que hi ha de feble al món, és el que Déu ha escollit»⁷.

És la mateixa llei viscuda per Jesucrist, el Fill de Déu: nascut pobre, habitant de Natzaret, d'on es deia: «I, de Natzaret en pot sortir res de bo?»⁸, resta fins a la mort «Jesús de Natzaret»⁹, humanament solidari dels habitants d'aquest poble menyspreat; refusat i menystingut pels poderosos, mor condemnat al suplici infamant de la creu. El Fill estimat del Pare, en qui té posada la seva complaença¹⁰ ha ocupat el darrer lloc i ens ha dit: «us he donat exemple, perquè tal com jo us ho he fet, ho feu també vosaltres»¹¹.

Als seus propis ulls, Maria, en qui ha fet grans coses el Totpoderós, no és sinó una humil serventa, i exulta de joia en Déu, que derroca els poderosos i exalta els humils¹². Tots els sants han viscut, cadascú a la seva manera, aquesta mateixa llei.

El que és veritat de Crist, cap de l'Església¹³, el que, a causa de Crist, és veritat de Maria, la seva mare, i de cada sant, el que ha d'ésser també la llei de cadascú de nosaltres, membres de Crist, ¿com no fóra, igualment, una llei fonamental de tot el Cos de Crist, l'Església?

En resulta que l'Església se situa al defora de l'univers evangèlic i es contradiu ella mateixa quan, amb el pretext fal·laç de cercar la glòria de Crist, recerca la seva pròpia glòria en les seves estructures fonamentals i en les seves organitzacions representatives: fundada sobre l'Evangeli, es decanta de fet a modelar la seva conducta segons una «saviesa» humana i no segons el sermó de la muntanya. Tan bon punt uns homes d'Església es pensen que poden comprometre-la tota sencera amb els seus actes i imposar-la als homes com a poderosa, sàvia i directora, l'Església deixa de portar l'Evangeli al món: el traeix col·lectivament i ja no el viu en els seus comportaments. Tal és la lliçó constant de la història de l'Església i dels ordes religiosos: allò que en la petitesa era viu i resplendent, en la grandesa s'assecarà i s'esterilitza.

El menyspreu d'aquesta llei —admesa com a idea, però refusada com a norma de vida— origina totes les discordances de l'Església que escandalitzen els homes: hi ha contradicció entre l'ésser real de l'Església —Crist que viu en ella— i la fesomia aparent d'aquesta Església, en qui ningú no pot reconèixer, per més que ho sigui, el Cos del Senyor.

Nosaltres constatem quatre manifestacions d'aquesta contradicció:

- L'Església no respecta els homes en la seva manera d'ensenyar;
- L'Església no ha renunciat al poder temporal;
- L'Església es refusa a seguir el Crist que la crida a la pobresa;
- L'Església, «*fraternitat eclesial*», és falsejada per la «*Societat-Església*».

L'Església no respecta els homes en la seva manera d'ensenyar

Mentre que, a l'Esriptura, l'Esperit Sant no ens dóna cap ensenyament en el camp del saber humà, Roma s'atribueix un absolut que Crist no li ha pas donat i parla sobiranament de tot —filosofia, ciències, medicina, natura, economia...— quan en res d'això no li ha estat assegurada l'assistència del Senyor. L'home d'avui ja no pot

suportar més aquest abús de poder de l'Església. És veritat que la fe és llum per a tota la vida, joia espiritual per al cristià, invitació a la recerca difícil; però en res no és una garantia contra l'error.

I així, donat que els coneixements humans evolucionen, els papes, convençuts sempre del seu mestratge en el camp del saber, s'han contradit sovint al llarg dels segles; fins i tot en punts essencials. El cristià del segle XVII està obligat a creure que el sol gira entorn de la terra; el del segle XIX ha d'ésser fixista i considerar impia la hipòtesi evolucionista; durant segles era obligatori de ser platònic, però després calgué posar-se a l'escola d'Aristòtil interpretat per Sant Tomàs; aquestes filosofies recolzen en la concepció d'un món estable, mentre que la ciència ens imposa l'evidència d'un món en moviment: res no pertorba tanmateix els tranquils propietaris d'una filosofia que ells qualifiquen de «*perennis*» (perpètua, immutable).

Avui Vós ens parleu de naturalesa. ¿Quin home pot tenir la pretensió de conèixer la naturalesa? ¿Si no és més que a les palpentes que els investigadors s'esforcen per penetrar una mica els seus secrets! ¿Tants actes tinguts abans pels homes i per l'Església com a conformes a la naturalesa els condemnem avui com a contraris a la naturalesa!; així la tortura, tan utilitzada per l'Església en temps de la Inquisició. I al revés: els nostres avantpassats consideraven contràries a la naturalesa l'autòpsia, la dissecció i moltes altres experiències que nosaltres considerem avui com l'exercici mateix del poder de l'home, el qual de mica en mica, i gràcies a la seva intel·ligència, imatge de Déu, senyoreja les forces naturals a mesura que les va coneixent. ¿Ens és permès de recordar al *Banco di Santo Spirito* (banquer, l'Esperit Sant!) que Benet XIV a l'encíclica *Vix pervenit*, ben oblidada, condemnava cobrar interès per uns diners deixats com a «contrari a la raó natural»?¹⁴

Els responsables de l'Església, que es consideren experts en humanitat, s'atribueixen el poder de parlar als homes, de manera sobirana, de sociologia i d'economia i, doncs, de política. Les seves declaracions, altrament, es contradiuen. Els més vells de nosaltres recorden les condemnes de Pius XI contra l'*Action Française*, sancionades amb penes religioses greus, com la privació dels sagraments; però Pius XII succeeix a Pius XI i, pocs mesos després de la seva ascensió al «tron» (!) pontifici, totes les sancions són llevades i els condemnats de la vigília es converteixen ara en consellers ben escoltats. Al segle XIX és condemnat el socialisme... I al segle XX? Sense necessitat de remuntar-nos a la butlla *Unam Sanctam* de Bonifaci VIII, seria massa fàcil posar de costat les paraules contradictòries dels papes del segle XIX i del segle XX sobre la llibertat i el progrés.

¿I què cal dir de la condemna del comunisme? S'ha de recordar constantment als homes que estan cridats a viure de Déu, està clar; però, ¿què en sap Roma de les formes socials que el món està cridat a forjar-se en el futur? ¿Amb quin dret pot lligar-se l'Evangeli a un sistema econòmic particular i expulsar a les tenebres exteriors els pobles estrangers al món que s'anomena ell mateix el món de la llibertat i que és, de fet, el món del diner? ¿En quin cul de sac més tràgic ha col·locat els nostres germans cristians del Vietnam la política de l'Església! ¿I com cal jutjar la pressió del Vaticà per imposar a Itàlia la democràcia anomenada cristiana?

Sí: Roma té el dret i el deure de parlar als homes dels seus problemes vitals, però en un estil tot altre, estil que li fóra natural si es convertís en l'Església dels pobres que

nosaltres desitgem. Un Papa de l'Església dels pobres mai no hauria escrit el *Syllabus*; els documents pontificis d'aquesta Església deixarien de citar-se amb tanta complaença els uns als altres per referir-se més a la Paraula de Déu. ¿Es veritat que es troba a l'Esriptura la condemnaió del socialisme?

Fins en l'ensenyament de la fe, responsabilitat primera de l'Església, els documents romans hi guanyarien si s'esporguessin de la pretensió de posseir tota la veritat definitiva. Aquesta afirmació només pot xocar els qui ignoren la història i consideren la fe com una propietat privada, com un tresor, ric però mort, que s'ha de conservar en una caixa forta. Nosaltres sabem que la intel·ligència progressiva de la fe ha estat fruit de generacions de Pares, de doctors i de teòlegs al llarg dels segles; però també de la fe viscuda del poble cristià. Quina gran veritat!: en el mateix coneixement revelat Déu no ensenya l'home com aquell qui ensenya un lloro, sinó que l'invita constantment a una recerca intel·ligent. Jesús va dir a Pere: «confirma els teus germans»¹⁵; nosaltres creiem doncs fermament que a Vós escau un lloc en aquesta recerca: el primer lloc, que us ha estat donat pel Senyor però que no podeu ocupar si no és amb aquella modèstia de què Pere va donar exemple.

Perquè Roma s'ha equivocat també (no parlem pas ara de definicions de fe). I no ens cal remuntar-nos a un passat allunyat: rellegiu les decisions de la Comissió bíblica i haureu de reconèixer que avui, als centres d'ensenyament de pertot, sense excloure'n Roma, no hi ha un sol professor que no es vegi obligat, en consciència, a descobrir nombroses contra-veritats

Si tinguéssiu almenys la simplicitat de dir: Ens hem equivocat! Però l'orgull de l'Església (com si l'orgull, pecat de l'individu, es convertís en virtut de la comunitat) us impedeix de dir-ho. ¿Com es va almar la Cúria romana en sentir que Joan XXIII reconeixia a l'Església catòlica una part de responsabilitat en el gran esquinç del Protestantisme!: un Papa mai no hauria de dir aquestes coses! Doncs sí, un Papa ha de dir com Pere: «Jo també sóc un home»¹⁶. Reconèixer un error, rectificar o anul·lar una declaració després d'una informació millor no és envilir l'autoritat sinó acréixer-la, perquè només la veritat fa lliures¹⁷.

El mateix Jesucrist ens ha donat exemple d'aquesta modèstia en el saber: Ell, l'únic que va poder dir 'Jo sóc la veritat'¹⁸, va afirmar clarament que no tenia mandat per decidir-ho tot¹⁹ i que fins ignorava alguns secrets del Pare: «Quant al dia i a l'hora, ningú no els sap, ni els àngels del cel, ni el Fill, sinó només el Pare»²⁰.

En la seva gran majoria, els homes d'avui són instruïts i estan informats per la premsa i la ràdio: ja no poden suportar per més temps aquests eclesiàstics que parlen de tot de manera sobirana. Saben que, a l'edat mitja, els monestirs van salvar el patrimoni cultural; però coneixen també la lluita constant i mesquina de l'Església, des de fa segles, contra els homes de ciència; se la miren doncs com a ciutadella de l'obscurantisme i enemiga del progrés, amb el qual Pius IX declarava «que no s'havia de reconciliar»²¹. I no és pas que les coses hagin canviat gaire: el conjunt de documents apareguts després del Concili, sovint poc conformes al seu esperit, sembla comanat per una reacció de por. Roma, que no és gaire amiga de la recerca, fa servir tot el seu pes per bloquejar-la.

L'home sap que la veritat és alliberadora i que es basta ella mateixa per imposar-se: per això refusa el jou intel·lectual que l'Església vol imposar-li. Perquè aquest home accepti novament d'escoltar l'Església cal que aquesta vagi, més enllà d'un «aggiornamento» superficial, fins a una veritable conversió a la humilitat de l'esperit. Només aleshores podrà anunciar l'Evangelí.

L'Església no ha renunciat al poder temporal

La situació actual del Vaticà assimila l'Església a un Estat i la col·loca entre les potències polítiques d'un tipus determinat. Aquesta situació és incompatible amb el caràcter universal de la missió de l'Església i amb una de les seves notes essencials: aquella que al seu si assegura el primer lloc als pobres i als petits.

Vós sou Cap d'Estat i sou tractat com a tal. En les vostres sortides no sou rebut com un sacerdot, sinó com un sobirà al qual els soldats presenten «armes»; els vostres nuncis tenen categoria d'ambaixadors: són doncs representants d'una «potència estrangera» i tenen mandat per despatxar amb el ministre d'«afers estrangers». Mireu de sortir per un moment del vostre ambient diari de vida i demaneu-vos: ¿És aquesta la manera com Jesús pensava el seu regne que «no és d'aquest món»?²².

No es tracta de les vostres virtuts personals, sinó de la vostra situació: és, pròpiament, escandalosa per al cristià que «sap» que Vós no sou un rei, sinó sacerdot de Jesucrist i que «veu» que sou un rei; i encara més escandalosa per al candidat a la fe que no accepta pas haver d'avaluar un tal aparell politico-religiós per ésser admès a la comunitat que té per cap el Crist. Un bisbe a qui dèiem aquestes coses ens va respondre: «Jo crec en l'Església; no crec en el Vaticà». Malauradament, als ulls de la multitud Vaticà i Església són una mateixa cosa.

Aquesta falsa situació del Vaticà és particularment greu en la divisió actual del món, perquè arrenclera l'Església amb les forces polítiques del món capitalista, en front i en contra del món socialista.

Més greu encara: el Vaticà forma part dels països «desenvolupats», rics, evolucionats...; tots els «subdesenvolupats» no poden veure en el seu cap sinó un estranger que ve del país de l'or: que ve a visitar-los, és veritat, però que no pertany al seu món, sense cap mena de dubtes. Vós sabeu prou fins a quin punt ha hagut de patir l'anunci de l'Evangelí a causa del sosteniment equívoc aportat a les missions per les potències colonitzadores; els lligams estrets del Vaticà i els seus compromisos inevitables amb els països capitalistes produeixen i produiran els mateixos fruits emmetzinats.

Cal guardar-se doncs de creure que les almoines que unes institucions d'Església distribueixen als països del tercer món vénen a disminuir gens l'escàndol. Al segle XIX, les «dames de caritat», esposes dels «manufacturers», visitaven els seus pobres: els obrers espoliats pels seus marits en donar-los un jornal de misèria. Les diverses societats d'ajuda o de *Caritas* són les «dames de caritat» d'avui; tots els dons que puguin fer no tenen cap sentit si no denuncien el neocolonialisme autor de la fam i no se'n dessolidaritzen.

El Vaticà és considerat, al seu nivell, una força política; aquesta és també la situació de l'Església local a cada país. Per mantenir el «seu» ordre en la ciutat, als nostres països,

que s'anomenen lliures, el poder «establert» compta amb la «seva» policia i amb la «seva» Església. Crist, però, no va venir a la terra per sostenir els Estats, com tampoc per derrocar-los.

El Vaticà és una de les grans forces conservadores i contribueix a assegurar la dominació dels «qui tenen» sobre els «qui no tenen», la seguretat dels rics per l'apaivagament i la desmobilització dels pobres. És ben paradoxal que una Església que es refereix a l'Evangeli de les benaurances sigui un dels puntals dels règims del diner. I així per tal de romandre en bones relacions amb aquests Estats sotmesos també a l'imperialisme del diner, les autoritats religioses treuen de la comunitat cristiana els qui volen modificar l'estatut polític i social del seu país. El cristià que ha pres partit pel pobre es troba obligat a lluitar a contracor contra l'Església-Institució (terme que no ens agrada, perquè no hi ha més que una Església) per tal de maldar per la transformació social del seu país.

Alguns es creuen que l'Església perdria el seu prestigi si renunciava a aquesta dimensió que li dona un lloc entre les nacions i al decòrum que comporta; i afegeixen: el poble és sensible al prestigi i no es miraria amb respecte i amor una Església que se n'hagués despullat per ser més evangèlica. Nosaltres, en canvi, estem absolutament convençuts del contrari: és veritat que els homes estan frisosos d'espectacle i de folklore; però és fals que el folklore pugui menar al Crist: i aquesta és l'única cosa que importa. No és possible que no se us hagi encongint el cor a Bogotà quan, després de mirar les multituds que s'apilotaven al vostre pas, contemplàveu els bancs buits a l'hora de la celebració eucarística. Entre Crist i Vós els rols s'havien invertit; i n'heu sofert. Senyal evident que fallava alguna cosa.

Així mateix, fonamentats en alguns signes que Vós mateix ens heu donat, no creiem equivocar-nos quan pensem que en el curs de les cerimònies solemnes o a l'interior dels salons del Vaticà ressonava al vostre esperit la paraula de Jesús al temple: «Traieu això d'aquí»²³. N'estem convençuts: us ha de resultar penós de ser un príncep aplaudit; no voldríeu ser més que un sacerdot entorn del qual els fills de Déu s'apleguen per pregar. Aquesta és per nosaltres la vostra única i inestimable grandesa.

Tot això mena a dir: si el Papa vol ser important, si l'Església vol ser important, ni l'un ni l'altra condueixen a Crist. I només hi ha Jesucrist: tot el que no és de Crist i per a Crist no és més que vent. ¡Tota l'Església i cadascú de nosaltres tenim tanta necessitat de convèncer-nos que Joan Baptista ens ha ensenyat l'única via en dir: «Cal que ell creixi i que jo minvi!»²⁴. A través d'una Església que s'endinsa per aquest camí, Crist retrobarà els homes.

L'Església es refusa a seguir el Crist que la crida a la pobresa

Situeu-vos en el lloc d'un obrer o de la seva dona com tants n'hi ha a les nostres ciutats. El diari els assabenta que la vostra encíclica *Humanae vitae* imposa exigències ben dures a la seva vida conjugal. Ara bé, el mateix dia, si fa no fa, i qui sap si al mateix diari, llegien que el Vaticà es refusava a pagar uns impostos a l'Estat italià. Feu-vos càrrec del seu escàndol. I no us estranyeu que aquest matrimoni, si és cristià, es recordi de les paraules de Jesús als fariseus: «¡Ai de vosaltres, que carregueu als altres càrregues difícils de portar, i vosaltres no les toqueu ni amb un sol dit!»²⁵.

Escolteu l'home del carrer: en temps de Pius XII, el treballador romà que entrava a la companyia d'autobusos de Roma comentava: estic llogat a cal Pacelli. Què es deia quan Tschombé era rebut al Vaticà? Es perquè la Santa Seu té capitals a Katanga. Hem pogut llegir als diaris que, si el Vaticà llançava al mercat tots els valors que posseeix, provocaria un crac. Un llibre publicat recentment, *Les paradis fiscaux*, al costat de Mònaco, Tànger, Hong-Kong, etc. cita entre aquests «paradisos» el Vaticà.

No menystingueu pas aquests comentaris per tractar-se simplement d'enraonies: el fet que no puguin ser comprovades, lluny de disminuir l'escàndol ve a augmentar la perplexitat del cristià. ¿Què pot respondre aquest cristià quan li tiren a sobre les riqueses de l'Església, si vós no li dieu una sola paraula sobre l'origen dels vostres diners, ni sobre els capitals que posseïu, ni sobre l'ús d'aquests diners, que no són vostres sinó de la comunitat? En aquest punt sant Pau es guardava prou d'ésser vulnerable a la crítica: «Evitem que algú malparli de nosaltres amb ocasió d'aquesta gran col·lecta de què ens encarreguem», diu; per això va voler que les coses fossin ben clares i es va fer acompanyar per un «designat» pel sufragi de les Esglésies²⁶.

I tanmateix, no és tant per evitar l'escàndol com per fidelitat al Senyor que l'Església ha d'ésser molt severa amb si mateixa en tot el que fa referència al diner. La seva paraula: «Vés, ven tot el que tens i dona-ho als pobres... després vine, segueix-me»²⁷ no s'adreça únicament a cada cristià en particular, sinó a la comunitat sencera, a l'Església i a la seva administració.

Quan el paralític esperava l'almoïna de Pere i Joan a la porta del Temple, Pere li digué: «D'argent i or, no en tinc, però el que tinc t'ho dono: en nom de Jesucrist de Natzaret, camina! I agafant-lo per la mà dreta, l'aixecà»²⁸. Un papa ja no pot dir: d'argent i or, no en tinc; per això ja no pot ajudar els homes a mantenir-se dempeus.

El primer pas cap a la pobresa és la claredat: no tenir cap font d'ingressos que hom no pugui confessar, no posseir cap capital que hom no pugui declarar, no fer cap despesa que hom no pugui legitimar. Confessar, declarar, legitimar: a qui? No pas a uns quants consellers financers, sinó al poble cristià; però sobretot als pobres del món: a ells pertoca de jutjar. No d'altra manera entenia la seva responsabilitat de tresorer el diaca romà Sant Llorenç.

«Vosaltres, fills estimats, sou el Crist per a Nós», dèieu als *campesinos* de Colòmbia²⁹. Bé; però seguint la lògica del capítol 25 de l'evangeli de Sant Mateu, ¿no creieu que la vostra paraula hauria tingut tota la seva dimensió de veritat si haguéssiu afegit: I perquè creiem que, per a Nós, vosaltres sou el Crist, per això us donem íntegrament la suma de x milions que hem rebut dels nord-americans: aquests diners us han estat robats; no els volem tocar, perquè són vostres? Aleshores hauria estat evident, per als *campesinos* i per a tots els homes, que l'Església creu el que predica ella mateixa quan denuncia la separació creixent entre països rics i països pobres i la cursa d'armaments, que es desencadena oblidant les veritables necessitats dels homes.

A Bogotà també vau adreçar-vos als rics. Posem costat per costat les vostres paraules i les de sant Jaume.

Pau VI: «A vosaltres se us demana la generositat. Tingueu l'orella i el cor sensibles a les veus que imploren pa, interès, justícia, participació més activa en la direcció de la

societat i en la recerca del bé comú. I no oblideu que certes grans crisis de la història haurien pogut tenir una orientació ben diversa, si les reformes necessàries haguessin previngut a temps, amb coratjosos sacrificis, les revoltes explosives de la desesperació»³⁰.

Sant Jaume: «Au, ara, els rics! Ploreu, planyeu-vos per les calamitats que han de venir damunt vostre. La vostra riquesa quedarà podrida, i els vostres vestits, arnats; el vostre or i plata, rovellats, i el seu rovell serà un testimoni contra vosaltres i devorà la vostra carn. Es com un foc el que heu atresorat per als darrers dies. La paga que heu escatimat als obrers que han segat els vostres camps clama, i els clams dels segadors han arribat fins a les orelles del Senyor dels exèrcits. Heu viscut a la terra en delícies i plaers, heu afartat els vostres cors el dia de la matança. Heu condemnat, heu mort el just...»³¹.

La sal s'ha tornat insípida³²

Vós no en sou responsable personalment: sou presoner de la vostra situació: ella s'oposa que Vós parleu com sant Jaume, perquè sou un ric, un bon ric que parleu dels pobres i als pobres; mentre que Jaume és un pobre que parla dels seus germans i als seus germans. Es doncs la situació que cal canviar de dalt a baix per fidelitat a l'Evangeli.

Aquest canvi implica una reforma severa de les estructures d'Església, que per la seva multiplicació i la seva complexitat s'han convertit en unes devoradores d'homes i de diner, mai no saciades. L'aparell eclesiàstic ja era prou pesat; cada any que passa esdevé més feixuc: a les institucions de prestigi, mantingudes inútilment, vénen ara a afegir-se nous engranatges amb els quals es voldria organitzar-ho tot, reduir-ho a estadístiques, controlar-ho i teledirigir-ho. L'Església ha de guardar-se de la moderna idolatria dels ordenadors: no és una societat de tipus industrial i l'Esperit Sant no es pot posar en fitxes perforades: «bufa allà on vol»³³ i «els seus camins no són els nostres camins»³⁴. No creiem pas que el papa pugui assimilar-se a un gran patró: nosaltres ens hi sentim lligats i l'estimem com un do de comunió que el Senyor ens ja fet mogut del seu amor. ¡Que alegre, jove, joiosa i lliure no fóra una Església «pobra en estructures», a imatge dels deixebles que van sortir en missió sense «bastó ni sarró»!³⁵; aleshores, en no inquietar-se per massa coses³⁶, retrobaria l'accent de Crist per maleir la dominació del diner.

L'Església ja no sap maleir el regne del diner com l'ha maleït el Crist. Són víctimes d'aquesta impotència no solament els pobres dels països subdesenvolupats, sinó també nosaltres, ciutadans dels països rics: falta al món una Església que guardi els homes del vertigen del diner, que els envolta bo i alienant-los.

Nosaltres esperem de l'Església altra cosa que la predicació d'una moral honesta i la invitació a l'almoïna; esperem que ens repeteixi amb força: Vigileu, no us deixeu agafar per la temptació del diner; us cerca pertot: desig d'un més gran confort, preocupació per la seguretat de demà, crèdit que us endeuta i us encadena, publicitat que us excita unes necessitats artificials més exigents cada dia. Com caldria que l'Església ens escridassés: res d'això no us pot saciar: busqueu primer la justícia, tingueu, primer fam de justícia!³⁷

La «fraternitat-església» es falseja per la «societat-església»

Deia Bernanos que plau a l'Església de guardar els seus fidels «en pots petits, a l'abric dels corrents d'aire».

Avui tanmateix són nombrosos els cristians que ja no entenen la seva vida en Crist altrament que plantats en plena terra d'humanitat i sotmesos al gran vent de l'Esperit de Déu.

Vet aquí perquè Vós i nosaltres no ens entenem: us inquieta la nostra necessitat de veritable terra i d'aire lliure: no podem suportar per més temps els pots petits.

Tot l'aparell de l'Església és fet per *contenir*: la cúria romana per contenir l'episcopat, l'episcopat per contenir el clergat, el clergat per contenir els laics... i els laics cristians per contenir (quina il·lusió!) els homes. D'aquí la multiplicació de secretariats, de comissions, d'estructures, de sectors, etc., amb els seus programes i reglaments; coses totes elles que poden fer de l'Església un *building*. Però quin «aire condicionat» s'hi respirarà? Ni l'aire de la llibertat dels fills de Déu ni l'aire de la caritat fraterna.

Els escrits apostòlics ens descriuen una Església d'un altre clima: el clima fratern del compartir i de la pregària comuna dels Actes dels Apòstols: «la multitud dels creients no tenia sinó un sol cor i una sola ànima, i ni un d'ells no deia que fos seu res del que li pertanyia»³⁸; el clima de participació activa de tots en la diversitat de dons de cadascú de la carta de Sant Pau als cristians de Corint: «el mateix Déu ho obra tot en tots. A cadascú se li dóna la manifestació de l'Esperit en bé de tots»³⁹.

Ara les coses ja no marxen així, perquè la cúria ho vol ser tot: vol vigilar-ho tot, reglamentar-ho tot, dirigir-ho tot, posseir-ho tot; es complau més en la disciplina militar que no pas en la comunió de la llar familiar.

Ens ha estat penós de saber que, durant el Concili determinats burós romans han cercat de maniobrar amb els bisbes i que no han deixat al Sínode la llibertat que el Concili permetia d'esperar. Influències subtils han ofegat l'obertura que es dibuixava al congrés de laics de Roma, el qual ha tingut ben poca comunicació amb els bisbes que hi eren reunits en Sínode.

Roma actua constantment com si tingués el monopoli de l'Esperit Sant, com si aquest mateix Esperit no hagués estat donat per Crist a la comunitat dels bisbes i al conjunt de l'Església. Mentre els actes del Vaticà no seran conformes a la fe en la col·legialitat de l'Episcopat i a la fe en el poble de Déu santificat per l'Esperit, Roma es crisparà constantment volent imposar per la força la seva autoritat, que perd en la mesura en què vol convertir-la en un absolut.

Nosaltres reconeixem aquesta autoritat com a vinguda de Déu i volem obeir-la; però només podrem sotmetre'ns hi amb pau d'esperit quan sigui exercida amb aquella serenor feta del respecte i la confiança deguts al poble de Déu i a les persones.

Vós us planyeu de les nostres crítiques i nosaltres comprenem la vostra inquietud; ¿però no creieu que, en gran part, són degudes als mètodes dubtosos del govern eclesial: el secret, la delació, la repressió?

El secret. En principi, la seva raó de ser és de respectar la reputació de cada ú; de fet impedeix a qualsevol de defensar-se. Quants bisbes i quants sacerdots estan fitxats a Roma!; però ignoren el que diu la fitxa: ¿com podran defensar-se'n? Quina hipocresia el bes de pau de la missa!: jo et beso davant el Senyor i davant tothom; però guardo les cartes del meu joc ben amagades. Si Roma es guarda els seus secrets, ¿per què se'ns demana de jugar joc franc?

La delació. Anys enrere existia la «*Sapinière*», societat secreta d'espionatge sota la tapadora de la defensa de la fe. Ara és dissolta, però roman el seu esperit i Vós sabeu prou bé com són escoltades a Roma les veus dels delators que s'atribueixen un rol de policia secreta per vigilar els cristians i els mateixos bisbes. Quan un home honest rep una carta anònima l'estripa sense llegir-la. Ens creiem saber que no és aquest el procedir d'alguns burós romans. Mentre no hàgiu esportat l'Església d'aquests costums i reduït els espies al silenci, la pau fraterna que Crist ens ha volgut donar⁴⁰ no regnarà a la casa de Déu.

La repressió. Anys enrere Vós mateix n'heu sofert en forma atenuada. Es tracta d'un mètode ben romà, que ha fet nombroses víctimes; ens pensàvem que s'havia acabat definitivament amb Joan XXIII i el Concili, però la veiem novament practicada i els religiosos se les carreguen de manera particular. La veritat no es defensa a cops de condemnes: és prou forta per vèncer l'error amb la seva pròpia força; ja ho deia Gamaliel als jutges del Sanedrí «si aquesta obra és dels homes, es desfarà; però si és de Déu, no els podreu pas desfer»⁴¹.

No en són deixats de banda els millors teòlegs. Hom sospita d'aquells homes que amb la seva fe, la seva intel·ligència i el seu treball han fet possible que el Concili ens donés els seus grans texts: se'ls instrueixen dossiers sense ni tan sols escoltar-los i els són preferits recitadors de fórmules eixorques avui dia. I així, ¿quina distància no separa la inspiració dels documents del Concili i la de les vostres declaracions! Hem caigut de ben amunt. ¿I quina prova per la nostra fe de veure com Roma aplica el Concili a contracor i es manté a la banda oposada del seu esperit!

En una paraula: voldríem que Roma tingués la modèstia de no ésser-ho tot. Vós mateix no sou pas l'Església: pel baptisme, sou un membre de l'Església com tots els altres; i en bé de tots teniu missió i gràcia d'assegurar, en la veritat, la unitat d'aquest gran cos que no viu pas de Vós, sinó de Crist i del seu Esperit. No heu d'ésser doncs «sol contra tots», que si l'Església no pot viure sense Vós, Vós no sou res sense ella.

El malestar de l'Església és greu. A nosaltres pertoca d'aportar-vos respecte i obediència com a aquell que ens ha estat donat per Crist per assegurar la nostra unitat. A Vós pertoca de mostrar amb actes que creieu en la col·legialitat episcopal, no com a concedida per Vós sinó com a volguda per Crist, i en la gràcia del poble de Déu, no com a donada per Vós sinó com a difosa per l'Esperit.

Nosaltres, cristians, no voldríem oblidar mai que Vós sou el successor de Pere, a qui Crist ha dit: «Sortós de tu, Simó, fill de Jonàs, perquè no t'ho ha revelat carn ni sang, sinó el meu Pare del cel. I jo et dic que tu ets Pere, i sobre aquesta pedra edificaré la meua Església»⁴².

Trobem escrit al mateix capítol de l'evangeli de Sant Mateu que Pere, que refusava el camí d'humilitat i de sofrança que el Senyor volia per al seu Regne va ser reprès violentament per Crist: «Vés-te'n del meu davant, Satanàs! M'ets un entrebanc, perquè els teus sentiments no són els de Déu, sinó els dels homes»⁴³.

Benaurada Església dels pobres

Sant Pau ens diu: «Crist va estimar l'Església i es lliurà a si mateix per ella, a fi de santificar-la... i presentar-se a si mateix l'Església gloriosa, sense màcula ni arruga o res de semblant, sinó santa i immaculada»⁴⁴.

D'aquesta Església, l'Església estimada de Crist, per la qual ell es va lliurar, Vós sou el Papa. A ella va l'adhesió incondicional de la nostra fe: l'estimem com a Cos de Crist, fora del qual no podríem viure; ¿a qui aniríem?: en ella trobem aquell qui té les «paraules de vida eterna».⁴⁵

Sant Pau ens diu també que aquesta Església és un edifici inacabat, en construcció⁴⁶, que ha d'arribar a la seva plenitud⁴⁷. Afermats sobre aquests sòlids fonaments, no ens deixarem «apartat de l'esperança»⁴⁸, per més que vegem que les nostres faltes d'homens retarden el seu creixement. Però creiem que l'esperança de l'Església no pot tenir cap altre fonament que Crist i el seu [Evangeli](#). Com menys recolzarà sobre forces humanes, tant més li asseguraran creixement i splendor les benaurances evangèliques.

«Benaurats els pobres»⁴⁹, ha dit Jesucrist. Benaurada l'Església pobra, benaurada l'Església dels pobres.

Hem de reconèixer que, ara com ara, la nostra comunitat cristiana no es mereix pas aquest títol d'Església dels pobres. Nosaltres, cristians dels països rics, tenim el primer lloc a l'Església; i a les esglésies dels nostres països els afortunats imposen el seu estil, de manera que els treballadors modestos no s'hi troben pas com a casa seva.

Perquè l'Església de Crist fos, demà, l'Església dels pobres no bastaria de cap manera que estigués constituïda d'uns rics que tenen pietat dels pobres i els ajuden; ni bastaria tampoc que estigués formada per una barreja (impossible, d'altra banda) de rics i de pobres, amb una certa prioritat d'aquests darrers. Cal que estigui constituïda fonamentalment per pobres i que els pobres en siguin realment els amos: els rics no podent-hi ésser acollits sinó després d'haver passat «pel forat de l'agulla»⁵⁰ que els haurà despullats de qualsevol romanalla de superioritat. Així el ric Llätzer va poder ésser acceptat en la companyia dels pescadors Pere, Andreu, Jaume i Joan. Només aquesta Església dels pobres serà l'Església de tots els pobles de la terra, l'Església universal, Catòlica.

Aquí rau el gran canvi a operar; i no per simple mística democràtica, sinó perquè tal és la voluntat de Crist, que vol que sigui així la seva Església. «¿Tal volta no ha escollit Déu els pobres segons el món, perquè fossin rics en la fe i hereus del reialme que ha promès a aquells qui l'estimen?»⁵¹. Crist compara l'Església a una vinya⁵²; però aquesta vinya està plantada en un terreny que no li convé: per això, segons la paraula d'Isaïes, massa sovint fa només raïms agres⁵³. Que arrelhi en el terreny que li és propi: retrobarà sanitat i donarà fruit.

Aleshores serà un signe per a tota la humanitat: signe de «contradicció»⁵⁴ per als savis d'aquest món, signe per als petits de la «gràcia del Senyor», «anunciarà la bona nova als desventurats, predicarà l'alliberament als captius i la llibertat als oprimits»⁵⁵. El que serà l'Església parlarà més clarament que tots els discursos; bastarà que els homes la mirin i es farà la tria veritable, com va fer-se en temps de Jesucrist. L'Església neta, esdevinguda simple com el pa de l'eucaristia, serà per a tots els homes «sense engany»⁵⁶ el sagrament de la Paraula de Déu viscuda.

«Quan Jesús sortia del Temple, li diu un dels seus deixebles: Mestre, mireu quines pedres i quines construccions! Jesús li féu: Veus aquestes construccions tan grans? No en quedarà aquí pedra sobre pedra, que no sigui destruïda»⁵⁷.

A desgrat del geni del Bramant i de Miquel-Angel, la basílica de Sant Pere de Roma és el monument de l'orgull eclesiàstic. Ens recorda el comerç vergonyós de les indulgències; ens recorda també com els papes s'ocupaven de construir monuments sumptuosos mentre l'Església s'esquinçava. No sabem quan serà destruït aquest temple: a desgrat de la seva bellesa no ens en doidrem, perquè ens fa massa mal; però sí que sabem que no restarà pedra sobre pedra del triomfalisme de l'Església de què es símbol. I sabem també, perquè «les paraules de Crist no passaran»⁵⁸, que aquesta Església, recordant-se d'on ha caigut i reprenent la seva conducta d'abans⁵⁹, esdevinguda novament la humil família dels fills de Déu, té les promeses de la vida eterna⁶⁰.

Barcelona, 6 de gener del 1969.